

URBÁN LAJOS nyugállományú altábornagy

**A Tartalékos Erők helye szerepe működésének aspektusai
a Magyar Nemzeti Haderőben**

című doktori (PhD) értekezésének szerzői ismertetése
és hivatalos bírálatai

**Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem
Kossuth Lajos Hadtudományi Kar
Hadtudományi Doktori Iskola**

Urbán Lajos nyugállományú altábornagy

**A TARTALÉKOS ERŐK HELYE, SZEREPE,
MŰKÖDÉSÉNEK ASPEKTUSAI
A MAGYAR NEMZETI HADERŐBEN**

Doktori (PhD) értekezésének szerzői ismertetője

Tudományos témavezető:

**Dr. Szigeti Lajos nyugállományú ezredes
egyetemi docens, PhD**

Budapest, 2010.

1. A tudományos probléma megfogalmazása, hipotézisek

A Magyar Honvédség jelenleg egy sajátos, bizonyos szempontból átmeneti történelmi korszakot él meg, amelyben a régi rendszer meghatározó elemei lebontásra kerültek és a helyükre újak épülnek, de ezek működtetése számos ellentmondást hoz a felszínre. Ez különösen tetten érhető a NATO-hoz való csatlakozás és a sorozott haderőről az önkéntes haderőre történő áttérés folyamatában.

Az Országgyűlés 2004. november 8-i ülésnapján a képviselők többségének állásfoglalása alapján elfogadta a Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 2004. évi CIV. törvényt, továbbá a Honvédelemről és a Magyar Honvédségről szóló 2004. évi CV törvényt. Ezzel az önkéntes haderőre történő áttérés törvényi feltételei megteremtődtek, békeidőszakban megszűnt a hadkötelezettség.

A fentiek az értekezés kutatási témájának alapproblémáit generálták.

a) Az a sajátos magyar megoldás, hogy a sorozáson alapuló hadkötelezettség békeidőszakban megszűnt, a honvédelem egészére gyakorolt hatása rendszer kiterjesztésű és tudományos igényű vizsgálatokkal nem lett megalapozva. Az esetleges minősített időszakban a honvédelem rendszerének újra indítására, illetve a hivatásos haderő személyi kiegészítési rendszerének működtetésére csak elnagyolt elgondolások készültek. Az alapkoncepció lényege, hogy válság esetén a békében meglevő alakulatok a korábban kiképzett tartalékosokkal kerülnének kiegészítésre, napjainkra fikció, mert az állomány korosztályos folytonossággal történő pótlása nem valósult meg, továbbá a hadkötelezettség 40 évre történő leszállításával a létszámuk gyakorlatilag lenullázódott. Az önkéntes tartalékos katonák pedig jelenleg sem létszámukban, sem kiképztségükben nem jelentenek számottevő katonai képességet. **A Magyar Honvédség személyi kiegészítési rendszere szabályozási és szervezeti hiányosságai miatt nem biztosítja a tartalékosok behívásának, kiképzésének és alkalmazásának feltételeit.**

b) Az elmúlt években a meghirdetett haderőreform keretében jelentős létszámleépítés történt. Figyelembe véve a Magyar Honvédség béke hadrendjét, valamint jelenlegi képességeit, a feladatai közül számosat csak nagyon limitált intenzitású és időtartamú veszélyeztettség esetén képes ellátni. A Hvt. 70. § (1) pontja által meghatározott több alapfeladat egyidejű végrehajtásához a szükséges erőforrásokkal nem rendelkezik.

Magyarországon nem kerültek hasznosításra azok a tartalékosok alkalmazásával kapcsolatos külföldi tapasztalatok és NATO irányelvek, amelyek szükség esetén költségkímélően tehermentesíthetnék a hivatásos haderőt.

c) Magyarországon az elmúlt időszakban a honvédség irányításáért és vezetéséért felelősök figyelmét elsősorban a hivatásos haderő napi működtetési problémái kötik le, kényszeredetten mellőzve a szervezetek hosszú távú működési stabilitásának biztosítását. Az ismétlődő reformok során nem kellő következetességgel alkalmazták a tudományosan megalapozott szervezetépítési stratégiákat. Különösen az értekezés témájával releváns területen a hadtudomány olyan elemi kérdésekben, mint a fogalmak, köztük a területvédelem elvi alapjainak tisztázásának hiánya miatt, nem tudta érdemben befolyásolni a tartalékos erők területvédelem alapján történő fejlesztését. **Ennek következtében Magyarország integrált biztonsági rendszere erőforrás hiányos.**

2. Kutatási célkitűzések.

Értekezésem kidolgozása során prioritást az alábbi kutatási célok teljesítésére helyezem:

a) Elemzem, értékelem a korabeli Magyar Haderők tartalék szervezési elveit 1848-tól napjainkig, a Tartalékos Erők szükségességének igazolása céljából. Kiemelten kezelem a rendszerváltozás utáni helyzetet, azon belül is az „önkéntes” haderő létrehozásának folyamatát. Elemzem a korszerű haderő kialakításának kísérletét, keresve az egyoldalúsághoz vezető okokat.

b) Bemutatom azokat az elveket, amelyeket a NATO tagállamok többségében a Tartalékos Erők, az önkéntes tartalékosok alkalmazásában követnek, és amelyek mintaként szolgálhatnak számunkra.

A Tartalékos Erők rendszertani meghatározására törekszem, amelynek keretében értelmezem, rendszerezem a kapcsolatos fogalmakat, feltárom a hiányosságokat, és javaslatot teszek új fogalmi meghatározásokra.

c) A kor követelményeinek megfelelő haderő szervezési alapelvek feltárásával elméleti alapot kívánok adni egy korszerű hivatásos, valamint tartalékosokból álló Magyar Nemzeti Haderő létrehozásához.

Definiálom a honvédelem rendszerében a Tartalékos Erők rendeltetését, funkcionális feladatait, irányítási, vezetési rendszerét.

d) Az értekezés témájával releváns területeken elemzem és értékelem a honvédelem és a társadalom jelenlegi viszonyát, javaslatot teszek annak javítására.

A szakterületen szerzett hazai és külföldi tapasztalataimat felhasználva, elemzem a rendszer szabályozására megalkotott hatályos jogszabályokat. feltárom a szabályozás ellentmondásait, köztük lévő koherencia hiányát, javaslatot teszek megoldásukra.

Elemzem a Tartalékos Erők megalakításának és működtetésének erőforrás igényét javaslatot teszek a lehetséges racionális megoldásokra.

3. Kutatási módszereim.

Kutatásaim során alapvető szempontnak tekintetem a tudományos megalapozottságra való törekvést, a rendszerszemléletű megközelítést, az analízisre és szintézisre épülő következtetések kialakítását, az elméleti megfogalmazások gyakorlattal való igazolását.

a) *Tanulmányoztam* a nemzetközi és hazai írott és elektronikus szakirodalmat, a vonatkozó jogszabályokat.

b) *Elemeztem és értelmeztem* a hazai és külföldi szakirodalomban a témára vonatkozó STANAG-ek területén hatályos dokumentumokat.

c) *Összehasonlító analízist végeztem* azon hivatásos haderővel rendelkező országokkal, amelyek tapasztalatokkal rendelkeznek a reguláris erőket kiegészítő Tartalékos Erők képzésében és működtetésében.

d) *Szintézis módszert követtem* a fogalomalkotások során.

e) *Elemeztem és összegeztem* a hazai és külföldi szakmai látogatásaim tapasztalatait.

f) *Részt vettem* a témával kapcsolatos konferenciákon, előadásokon.

g) *Konzultáltam* parancsnokokkal, vezetőkkel, felhasználva tapasztalatukat a tartalékos rendszer működésével kapcsolatban.

4. Az értekezés felépítése.

A doktori értekezés *első fejezetében* történeti áttekintést adtam a korabeli magyar haderők tartalékos komponensének alakulásáról az elmúlt másfél évszázad történelmi távlatában.

A *második fejezetben* elemeztem a NATO-tagállamok által követett elveket a Tartalékos Erők szervezésében, felkészítésében, az önkéntes tartalékosok alkalmazásában, és következtetéseket vontam le a magyarországi Tartalékos Erők kialakításának lehetőségeire. Bemutattam az önkéntes tartalékos szolgálat magyarországi bevezetésének folyamatát, elemeztem a kialakított rendszert – feltárva annak hiányosságait –, és az azokból levont következtetésekre támaszkodva javaslatot tettem az önkéntes tartalékos szolgálat átalakítására, a Tartalékos Erők létrehozására.

Rendszereztem a témához kapcsolódó fogalmakat, és kiegészítve, vagy értelmezve azokat összhangba hoztam a megváltozott helyzetből adódó tartalommal.

A *harmadik fejezetben* a tartalékos rendszer korszerűsítésének kiemelt szervezési követelményeit fejtettem ki, valamint javaslatokat fogalmaztam meg a Tartalékos Erők szervezeti struktúrájára, vezetési rendszerére és diszlokációjára.

Magyar Honvédség jelenlegi képességeire, valamint feladataira is figyelemmel definiáltam a Tartalékos Erők rendeltetését és lehetséges funkcionális feladatrendszerét.

A lefolytatott vizsgálatok alapján ajánlásokat fogalmaztam meg Tartalékos Erők szervezeteinek kötelékéhez tartozó állomány képzési rendszerének kialakítására, a jelenlegi és a kialakítandó feltételekkel adekvát képzési formák bevezetésére.

A *negyedik fejezetben* megvizsgáltam az önkéntes tartalékosos rendszer társadalmi elfogadottságát, rámutattam az érintett területeken a rendszer fejlesztéséhez szükséges tennivalókra

A Tartalékos Erők létrehozásának jogi lehetőségeit elemezve, megállapítottam, hogy az Alkotmány lehetőséget ad a tartalékos erőket magába foglaló korszerű magyar haderő létrehozására, de az önkéntes tartalékos szolgálat szabályozására irányuló hatályos törvényeket egységes rendszerbe foglalva át kell dolgozni. A szolgálat vállalási hajlandóság növelése érdekében ki kell alakítani egy reálisan fenntartható és működőképes ösztönző rendszert.

Az értekezésben kidolgozott koncepcióval releváns szinten és részletességgel számvettem a rendszer működéséhez szükséges erőforrás igényeket.

5. Összegzett következtetések.

Magyarországon az elmúlt években a meghirdetett haderőreform keretében jelentős létszámleépítés történt, a reguláris haderő 25 ezer fő alá csökkent, miközben a kiképzett tartalékosok száma a pótlásuk híján gyors ütemben csökken. Ezzel a folyamattal teljesen ellentétes a NATO országokban követett haderő-szervezési filozófia, amely szerint a reguláris haderő és a Tartalékos Erők létszámváltozása fordított arányosságot mutat. Szinte valamennyi NATO-tagországban csökkentették és csökkentik az állandó haderő létszámát, de ezzel párhuzamosan a Tartalékos Erők létszáma növekszik, szerepük felértékelődik.

A tartalékosok nemzetközi kitekintésben történő vizsgálatából általánosan levonható fontos és hasznosítandó következtetésnek gondolom, hogy a tartalékosok szervezését a teljes haderő fejlesztésének keretében egyidejűleg és egységes rendszerben végzik, ami a különböző források volumene, vagy akár időigénye miatt is, csak hosszabb távon egymásra épülő

feladatok végrehajtásán keresztül valósulhat meg. Következésképpen a Tartalékos Erők fejlesztése esetében is többfázisú időtartamban kell gondolkodni, amely nem nélkülözheti a stratégiai szintű gondolkodást és tervezést.

Már a tartalékos erők fejlesztésének előkészítési fázisában szükségesnek tartom az értekezésben definiált három elvi követelmény érvényesíthetőségének garanciáit megalapozni:

- a reális védelmi szükségletek biztosításának,
- a rendszerorientált működés, és
- a fenntartható működtetés biztosításának elvét.

Úgy gondolom, ha nem is lehet teljesen egzakt számokkal kimutatni, hogy milyen mértékben indokolt fejleszteni a Tartalékos Erőket, de az optimális politikai döntés meghozatalához szükség van a szakemberek által végzett kockázatelemzésekre és tényeken alapuló számvetésekre. A Tartalékos Erők fejlesztése, olyan nagyságrendű projekt – okulva a Magyar Honvédség eddigi reform kísérleteiből –, amelynek megtervezése nem nélkülözheti egy szigorúan szakmai tényezőkön alapuló vizsgálati rendszermodell megalkotását, amelyben le kell modellezni a rendszer alkotóelemeit és jellemzőit, valamint részletesen fel kell tárnai az egyes elemek, alrendszerek közötti kapcsolatokat. Meg kell nevezni azokat az erőforrásokat, amelyeket a rendszer működése során fel fog használni, korrekten bemutatva az erőforrások megváltoztatásának hatásait.

A Magyar Köztársaságot érintő biztonsági kockázatok elhárításának egy jelentős része nem igényel hagyományos értelemben vett katonai védelmet. Megítélésem szerint ebben több feladat rendeltetés szerinti alapfeladatként tervezhető a Tartalékos Erőkre békében és minősített időszakban egyaránt, amennyiben erre a megfelelő felkészítést időben megkapták. Ezen logika mentén alakulhat ki egyfajta munkamegosztás a haderő strukturális elemei között – a haderő gerincét képező reguláris és a Tartalékos Erők között – és e gondolkodás mentén optimalizálhatók a védelmi költségek is.

A kiképzés személyi, technikai és infrastrukturális feltételeinek biztosítása a jelenlegi körülmények között a legnehezebben megoldható feladatok közé sorolható. A tapasztalatok arra köteleznek, hogy a tartalékos képzés rendszerének kialakítása során kutatni kell azokat a módszereket, amelyek béke időszakban a lehető legkisebb terhet és áldozatvállalást követelnek a képzést önként vállalóktól, másrészt egy korrekt ösztönző rendszerrel kompenzálni kell erőfeszítésüket. A Tartalékos Erők szervezeteinek kötelékéhez tartozó állomány felkészítését a területvédelmi alapfeladatok ellátására teljesen új alapokra kell helyezni.

6. Új tudományos eredmények.

A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen a doktori képzés keretében folytatott tanulmányaim és kutató munkám eredményeként az értekezésemben az alábbiakat tartom új tudományos eredményeknek:

1.) A mintegy másfél évszázados történelmi távlatra visszatekintve elsőként gyűjtöttem össze és rendszereztem a tartalékos katonai szolgálatok magyarországi működésének szabályozását és jellemzőit, nemzetközi elemzés alapján feltártam a különböző országok tartalékos rendszereinek sajátosságait és analógiákat állítottam fel a haderő működésének hazai társadalmi-gazdasági feltételeivel.

2.) A rendszerváltás után lefolytatott haderő-átalakítási tapasztalatok, továbbá Magyarország geostratégiai helyzetének elemzéséből levont következtetések szintéziseként megfogalmaztam a reális védelmi szükségletek biztosításának elvét, a rendszerorientált működés elvét, és a fenntartható működtetés biztosításának elvét, amelyek egyidejű alkalmazása a Tartalékos Erők fejlesztésének egyik meghatározó alapfeltétele.

3.) Bebizonyítottam, hogy a Tartalékos Erők békeidőszaki fenntartása nélkül a reguláris erők nem képesek a hagyományos és az új típusú kockázatok eredményes kezelésére. Rendszerszemléletű megközelítésben meghatároztam a nemzeti haderő elengedhetetlen részét képező Tartalékos Erők funkcionális feladatait, továbbá azok célja és tartalma szerint kategorizáltam a területvédelmi feladatok tartalékos erők által biztosítható tartalmát.

4.) A honvédelem komplex rendszerének követelményeiből kiindulva újradefiniáltam, illetve pontosítottam a Tartalékos Erők feladataival összefüggő egyes fogalmakat. Ajánlásokat fogalmaztam meg a nemzeti Tartalékos Erők szervezeti struktúrájára és a kialakítandó főbb képességeik jellemzőire, a területvédelem követelményeire alapozva kidolgoztam a tartalékos szervezetek diszlokációjának lehetséges változatát.

7. Kutatási eredmények gyakorlati felhasználhatósága.

A kutatási eredmények hasznosításának lehetséges területeiként az alábbiakat jelölöm meg:

a) Az önkéntes tartalékos rendszer fejlesztésére vonatkozó OGY határozatban foglaltak kormányzati előkészítése során széles körűen felhasználhatóak az értekezésben levont következtetések és ajánlások.

b) A Tartalékos Erők komplex rendszerének kialakításakor a kormányzati-katonai szakmai döntés előkészítés során, különösen a szervezet felépítésére, diszlokációjára és feladataira vonatkozólag.

c) A honvédelem rendszer szintű működésének és szabályozásának felül vizsgálata során szakmai háttéranyagaként.

d) Az értekezés több eleme részeiben vagy egészében felhasználható a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen a témában rendelkezésre álló szakirodalom bővítésére, illetve a védelmi igazgatási valamint biztonságpolitikai szakos hallgatók képzésében.

8. Témával kapcsolatos publikációim

CIKK:

- a) URBÁN Lajos: *The Requirement for Reserves Forces in Hungary*
-In. AARMS 2006. 3. sz. -pp. 477-484.
- b) URBÁN Lajos: *The role of reinforcing reserves within the scope of national defence*
-In. AARMS 2007. 2. sz. -pp. 219-228.
- c) URBÁN Lajos, ENDRESZ Ernő: *A Magyar Köztársaság NATO-hoz történő csatlakozásának lehetőségei* - In. ZMNE és Euro-Atlanti Integrációs Munkacsoport közös kiadványa, 1996. - pp. 11-34.
- d) URBÁN Lajos: *A Magyar Haderő jövője* - In. Nemzetvédelmi Egyetemi közlemények 2005. 9/1. sz. -pp. 187-190.
- e) URBÁN Lajos: *Az önkéntes tartalékosok szerepe a jövőbeni Magyar Haderőben.*
- In. Nemzetvédelmi Egyetemi közlemények, 2005. 9/2. sz. -pp. 136-144.
- f) URBÁN Lajos: *NATO a változó világban.* - In. Új Honvédségi Szemle, 2005. 5. sz. -pp. 48-53.
- g) SZIGETI Lajos, Urbán Lajos: *Magyar Haderő és a tartalékos katonák.*
- In. Új Honvédségi Szemle, 2006. 5. sz. -pp. 107-115.
- h) URBÁN Lajos: *Tartalékos Erők a békefenntartó műveletekben.* -In. Új Honvédségi Szemle, 2006. 10. sz. -pp. 38-44.
- i) URBÁN Lajos: *Az Amerikai Egyesült Államok szárazföldi tartalék alakulatai.*
-In. Új Honvédségi Szemle, 2007.1. sz. -pp. 51-59.
- j) URBÁN Lajos: *Az USA szárazföldi tartalékos alakulatai: Nemzeti Gárda.*
-In. Új Honvédségi szemle, 2007. 2. sz. -pp. 94-100.
- k) URBÁN Lajos: *Tartalék Erők a Honvédelem Rendszerében.* -In. Új Honvédségi szemle, 2007. 10. sz. -pp. 125-133.

ELŐADÁSOK

- a) URBÁN Lajos: *Az Euro-Atlanti Integrációs Munkacsoport stratégiája.* -Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem nemzetközi konferencia, 1997.
- b) URBÁN Lajos: *NATO doktrínák adaptálásának kérdése.* -ZMNE Malfred Wörner alapítvány, 1997.
- c) URBÁN Lajos: *Magyar Honvédség részvétele a békepartnerségi programban* Szolnok. -Nyári Szabad Egyetem, 1997.
- d) URBÁN Lajos: *Közép-Kelet Európai országok és a NATO.* -Brunsum, 1997.
- e) URBÁN Lajos: *NATO Doktrínák és STANAG-k átvételének helyzete.* -Honvéd Vezérkar 1-5. tudományos konferencia, 1998.
- f) URBÁN Lajos: *Stratégiai Felülvizsgálat.* -Lakitelek Nyári Szabadegyetem, 2000.

9. Szakmai önéletrajz

Képesítési adatok:

- 1968-1972. Kossuth Lajos Katonai Főiskola
- 1972-1982. Frunze Katonai Akadémia (Szovjetunió)
- 1991. Brit Védelmi Tanulmányok Királyi Kollégiuma (London)

Továbbképzések:

- 1975. Zászlóalj parancsnoki tanfolyam
- 1992. NATO Védelmi Akadémia (Róma)
- 1995. „Senior International Defense Resource Management Course” (Felsőszintű védelem erőforrás tervező tanfolyam) Monterey, USA)
- 2001. NATO felső vezető továbbképzés (Hága, Hollandia)
- 2005. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem doktorandusz hallgató

Nyelvismeret:

- orosz felsőfok
- angol felsőfok

Beosztások:

- 1972. gépesített lövész szakaszparancsnok (Aszód)
- 1974. gépesített lövész századparancsnok (Aszód)
- 1976. gépesített lövész zászlóaljparancsnok (Szombathely)
- 1982. ezred törzsfőnök (Szombathely)
- 1985. ezredparancsnok (Kalocsa)
- 1986. ezredparancsnok, majd dandárparancsnok (Szombathely)
- 1990. 3. hadtestparancsnok helyettes (Cegléd)
- 1992. katonai kerület parancsnok (Tata)
- 1994. szárazföldi csapatok parancsnok helyettes (Székesfehérvár)
- 1996. NATO integrációs munkacsoport vezetője
- 1998. védelmi tervezési főcsoportfőnök helyettes
- 1999. vezérkari főnök helyettes
- 2001. NATO Dél Európai Parancsnokság, parancsnok balkáni tanácsadója (Nápoly)
- 2002. Honvédelmi Miniszter katonai szakreferense

Budapest, 2010. június 1.

Urbán Lajos